

1 000 hjältar för ett lysande Sverige

Redovisning av uppdrag om analys av civilplikt inom elförsörjningen

Regeringsuppdrag KN2023/04096

Svenska kraftnät

Svenska kraftnät är systemansvarig myndighet, med uppgift att på ett affärsmässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem. Det omfattar ledningar för 400 kV och 220 kV med stationer och utlandsförbindelser. Svenska kraftnät utvecklar transmissionsnätet och elmarknaden för att möta samhällets behov av en säker, hållbar och ekonomisk elförsörjning. Därmed har Svenska kraftnät också en viktig roll i klimatomställningen.

Version 1

Org. Nr 202 100-4284

Svenska kraftnät
Box 1200
172 24 Sundbyberg
Sturegatan 1

Tel: 010-475 80 00
Fax: 010-475 89 50
www.svk.se

Innehåll

Sammanfattning	5
1 Uppdraget	6
1.1 Om uppdraget och genomförande	6
1.1.1 Avgränsningar	6
1.1.2 Utgångspunkter	7
2 Bakgrund	8
2.1 Totalförsvarsplanering.....	9
2.1.1 Nuläge	10
2.1.2 Styrande regelverk.....	10
2.2 Totalförsvarsplikt	11
2.2.1 Civilplikt	11
2.2.2 Återaktivering av civilplikten.....	12
3 Metod och underlag.....	13
3.1 Tillvägagångssätt.....	13
3.1.1 Samverkan med aktörer	13
4 Uppdragsredovisning	14
4.1 Tidigare erfarenheter av civilplikt inom elförsörjningen	14
4.2 Analys av verksamhetsområdet för civilplikt.....	15
4.3 Personalbehov och personalkategorier	17
4.3.1 Prioriteringsgrunder	17
4.3.2 Identifierade personalbehov	19
4.3.3 Totala behovet av personalförstärkningar under höjd beredskap	22
4.3.4 Bedömning av antalet individer för civilplikt med annan utredning.....	23
4.4 Behov som inte lämpligen kan tillgodoses	23
4.5 Identifiering, utredning, inskrivning och krigsplacering	25
4.5.1 Förutsättningar för genomförande av civilplikt inom elförsörjning	25
4.5.2 Identifiering av individer	26
4.5.3 Sammanfattande diskussion om inhämtning, behandling och utlämning av personuppgifter.....	27
4.5.4 Frivillighet som rekryteringsgrund för civilplikt	29

4.5.5	Utförande av annan utredning inför inskrivning till civilplikt.....	30
4.5.6	Inskrivning och krigsplacering av individer.....	30
4.6	Behov av kompletterande utbildning.....	31
4.7	Behov av författningsändringar och beslut.....	32
4.8	Om insatsstyrkan	34
4.8.1	Beskrivning nuläge.....	34
4.8.2	Insatsstyrkans tillgång under höjd beredskap	35
5	Konsekvenser.....	36
5.1	Konsekvenser för individen	36
5.2	Konsekvenser för myndigheter	37
5.2.1	Konsekvenser för Svenska kraftnät	37
5.3	Konsekvenser för annan samhällsviktig verksamhet	37
5.4	Konsekvenser för elförsörjningens aktörer.....	38
5.5	Kostnadsberäkningar.....	39
6	Åtgärder	42
6.1	Tidsplan och övergripande åtgärder	42
6.2	Åtgärder för Svenska kraftnät	44
6.3	Åtgärder för andra myndigheter	44
6.4	Stöd till elförsörjningens aktörer	45

Sammanfattning

För att möjliggöra en skyndsam aktivering av civilplikt fattade regeringen i december 2023 beslut att totalförsvarspliktiga ska vara skyldiga att fullgöra repetitionsutbildning med civilplikt inom kommunal räddningstjänst och elförsörjningen. Detta skyndsamma förfarande benämns *civilplikt efter annan utredning* och har andra processer och rutiner än civilplikt med mönstring och grundutbildning. Svenska kraftnät fick i oktober 2023 i uppdrag att analysera behovet av civilplikt inom elförsörjningen. I uppdraget har ingått att lämna förslag på åtgärder som behövs för att individer som redan har relevant kompetens, och efter annan utredning, ska kunna skrivas in för civilplikt inom elförsörjningen.

Svenska kraftnät har i uppdraget samverkat med berörda myndigheter, aktörer inom elförsörjningen samt branschorganisationer. Utöver denna samverkan med aktörer har även referensmaterial och intervjuer använts som stöd för analys och bedömningar.

Genom skyndsam aktivering av civilplikt inom elförsörjningen bedömer Svenska kraftnät att cirka 1 000 personer kan skrivas in som civilpliktiga och tillföras totalförsvarsviktiga verksamheter inom elförsörjningen. Det innebär en viktig första förstärkning av den personella förmågan till elförsörjningen under höjd beredskap. De första utbildningarna av civilpliktiga beräknas kunna påbörjas under 2025. De personalbehov som identifierats lämpliga att tillgodose med civilplikt efter annan utredning är:

- > en utökad reparationsberedskap för ledningar och stationer, samt
- > bemanning av vattenkraftstationer.

Svenska kraftnät bedömer att det sammantaget finns behov av minst 6 000 tillkommande personella resurser för att stärka elförsörjningen att hantera det ökade behov av åtgärder som kan förväntas uppstå vid höjd beredskap och krig. Civilplikt efter annan utredning, som förutsätter att identifiera individer som redan har en relevant utbildning eller yrkeserfarenhet, har begränsningar och ska ses som ett av flera verktyg i totalförsvarets personalförsörjning. Civilpliktiga kommer inte kunna tillgodose hela elförsörjningens behov av tillkommande personella resurser vid krig.

Svenska kraftnät bedömer att genomförandet av civilplikt inom elförsörjningen inte kan begränsas till enbart civilplikt med repetitionsutbildning utan även möjlighet till kortare grundutbildning (kortare än 60 dagar) behöver tillkomma. Svenska kraftnät bedömer att regeringens beslut (Fö2023/00553) om aktivering av civilplikt inte innefattar aktivering av kortare

grundutbildning. Svenska kraftnät bedömer därför att det finns ett behov av ett kompletterande regeringsbeslut för att motsvarande skyldighet ska finnas för att fullgöra kortare grundutbildning med civilplikt efter annan utredning.

På lång sikt bedömer Svenska kraftnät att det finns behov att återaktivera civilplikt med mönstring och lång grundutbildning inom verksamhetsområdet för att säkerställa de ökade behoven under höjd beredskap.

1 Uppdraget

I oktober 2023 gav regeringen Affärsverket svenska kraftnät (hädanefter Svenska kraftnät) i uppdrag att analysera behovet av civilplikt inom elförsörjningen.

1.1 Om uppdraget och genomförande

Svenska kraftnät har uppdragits att särskilt analysera och redovisa:

- > vilka personalbehov som är lämpliga att tillgodose genom civilplikt för att bidra till att trygga totalförsvarets behov av elförsörjning
- > vilka åtgärder som behövs för att individer som redan har relevant kompetens ska kunna skrivas in för civilplikt inom verksamhetsområdet drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet
- > vilka kostnader och övriga konsekvenser som de föreslagna åtgärderna skulle innebära för berörda aktörer, samt hur de föreslagna åtgärderna skulle kunna finansieras
- > hur tillgången till dagens reparationsberedskap vid Svenska kraftnät påverkas vid höjd beredskap
- > tidigare erfarenheter av civilplikt inom drift och underhåll av elproduktion och nätverksamhet
- > åtgärder som redan har vidtagits av myndigheten.

Svenska kraftnät uppdrogs att utföra uppdraget genom dialog och inhämtning av kunskaper från ett antal myndigheter. Utöver dessa myndigheter har behovsutredningen genomförts i nära samverkan med elförsörjningens aktörer. Metod och tillvägagångssätt redovisas närmare i avsnitt 3.1.

1.1.1 Avgränsningar

Regeringsuppdraget är avgränsat till analys av behov av *civilplikt* inom elförsörjningen och vilka personalbehov som är *lämpliga* att tillgodose genom *civilplikt efter annan utredning*. Denna form av civilplikt beskrivs närmare i avsnitt 2.2.1. Denna utredning omfattar således inte utformningen av civilplikt

med mönstring men identifierar behov som på sikt delvis skulle kunna tillgodoses genom en återupptagen civilplikt med mönstring och lång grundutbildning.

Personalbehov som Svenska kraftnät identifierat, men inte bedömt som lämpliga för civilplikt efter annan utredning, eller som faller utanför det aktuella verksamhetsområdet, redovisas närmare i avsnitt 4.4.

Någon avgränsning för behovsutredningen med hänsyn till kraftsystemets olika spänningsnivåer har inte gjorts. Detta innebär att såväl behov för transmissionsnät, regionnät, lokalnät och produktion har inkluderats. Målet är att trygga totalförsvarets behov av elförsörjning, vilket i sig innebär ett beroende av alla spänningsnivåer.

1.1.2 Utgångspunkter

I händelse av höjd beredskap ska Svenska kraftnäts arbete fortsatt fokusera på att bibehålla och upprätthålla kraftöverföring och balans mellan den el som produceras och den el som förbrukas. Att balansen upprätthålls är viktigt för att kraftsystemet ska fungera och därmed kunna tillgodose samhällets behov av el.¹ Totalförvarsplaneringen ska även inkludera hur elförsörjningen ska upprätthållas utan ett sammanhållet transmissionsnät (inklusive ö-driftsplanering² och nätåteruppbyggnad).³ Svenska kraftnät har enligt sin instruktion att i krig eller när regeringen annars bestämmer planera, leda och samordna elförsörjningens resurser.⁴

Svenska kraftnät är Sveriges elberedskapsmyndighet och ansvarar för att säkerställa god elberedskap i händelse av samhällsstörningar, kris och ytterst krig. Svenska kraftnät arbetar kontinuerligt med förstärkning av elberedskapsförmågor inom sektorn. Elförsörjningens aktörer, privata som offentliga, har samtidigt ett stort eget ansvar och skyldigheter som inte upphör under höjd beredskap. Aktörerna har, och tar, ett gemensamt ansvar utifrån sina respektive roller. Aktörerna ska också delta i totalförvarsplaneringen.

En väl fungerande personalförsörjning är nödvändig för ett starkt totalförsvaret. De förutsättningar som är nödvändiga för att uppnå detta är idag uppfyllda i varierande grad, då uppbyggnaden av totalförsvaret pågår och därmed också varje enskild aktörs totalförvarsplanering. Planeringen kan innefatta alltifrån

¹ Svenska kraftnät. (2022). *Systemutvecklingsplan 2022-2031 – Vägen mot en dubblerad elanvändning*.

² Svenska kraftnät (2023). *Information om ö-drift*. <https://www.svk.se/sakerhet-och-beredskap/elberedskap/information-om-odrift/>

³ Svenska kraftnät. (2022). *Systemutvecklingsplan 2022-2031 – Vägen mot en dubblerad elanvändning*.

⁴ 4 § förordningen (2007: 1119) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät.

att identifiera aktörer som bedriver totalförsvarsviktig verksamhet, vilken del av verksamheten som är totalförsvarsviktig och därutöver upprätta en krigsorganisation och bedöma personalbehoven. Denna utmaning har även belysts av MSB.⁵ Svenska kraftnät bedömer att aktörerna inom elförsörjningen har kommit olika långt i totalförsvarsplaneringen.

En annan viktig aspekt som Svenska kraftnät vill lyfta fram är att totalförsvarets behov, vare sig det rör behov av el, materiel eller personal, är dynamiska och påverkas av en rad olika faktorer. Detta lyfts även fram i Svenska kraftnäts bidrag till regeringsuppdrag energiförsörjning för totalförsvaret.⁶ Behoven varierar beroende på vilket samhällstillstånd som Sverige befinner sig i, vilket drifttillstånd som råder⁷, tid på året och geografisk ort.

2 Bakgrund

Sveriges förmåga att hantera höjd beredskap och ytterst krig behöver stärkas på bred front. I detta ingår att säkerställa att samhällsviktiga funktioner kan fungera och att den personal som behövs för detta finns tillgänglig. En väl genomtänkt personalplanering för det civila försvaret är en förutsättning för ett välfungerande totalförsvaret. Civilplikt är ett av flera viktiga verktyg för att säkerställa personalbehovet.

I december 2020 riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att tillsätta en utredning med uppgift att utreda hur en modern civilplikt bör se ut.⁸ Bestämmelserna om allmän tjänsteplikt och civilplikt togs fram i början av 1990-talet, och i stora delar saknas erfarenhet från tillämpning av bestämmelserna när det gäller att ta personal i anspråk för det civila försvarets behov. Samhället har också genomgått väsentliga förändringar sedan regelverkets tillkomst. Exempelvis har många verksamheter som tidigare bedrevs i offentlig regi övergått till privata aktörer, och förhållandena på arbetsmarknaden har förändrats.

⁵ MSB (2022). Ärendenummer 2021-08640-55. Svar på regeringsuppdrag Ju2021/02771. *Behov av personalförsörjningar inom bevakningsansvariga myndigheter och andra berörda aktörer vid en situation med höjd beredskap och ytterst krig.*

⁶ Svenska kraftnät (2023). *Svenska kraftnäts bidrag till regeringsuppdrag energiförsörjning för totalförsvaret (KN2023/03802)*. Svk2023/2797.

⁷ Svenska kraftnät, [Systemdrifttillstånd | Svenska kraftnät \(svk.se\)](https://svk.se/systemdrifttillstand)

⁸ Sveriges Riksdag (2020). Bet. 2020/21 :FöU4.

I juli 2023 tillsatte regeringen en utredning med uppdrag att analysera och lämna förslag på hur personalbehoven inom det civila försvaret kan tryggas.⁹ Utredningens syfte är att föreslå en långsiktig hållbar personalförsörjning av det civila försvaret. Mot bakgrund av det säkerhetspolitiska läget bedömde regeringen att det fanns skäl att även mer skyndsamt vidta åtgärder som kan stärka det civila försvaret inom vissa områden.

Svenska kraftnät ansvarade fram till 2008 för utbildning av civilpliktiga inom elförsörjning. 2008 lades utbildningen ner. Genom en återaktivering av civilplikten ges elförsörjningen ett viktigt verktyg för att öka sin förmåga inför och under höjd beredskap.

2.1 Totalförsvarsplanering

Varje myndighet ska i sin verksamhet beakta totalförsvarets krav. Detta innebär att myndigheten genom sin verksamhet ska minska sårbarheten i samhället och utveckla en god förmåga att hantera sina uppgifter under fredstida krissituationer samt inför och vid höjd beredskap. I praktiken innebär det att Svenska kraftnät ska planera och genomföra åtgärder så att kraftsystemet ytterst klarar av att hantera de påföljder minst tre månader av krig på svensk mark eller i närområdet skulle kunna innebära.¹⁰

En viktig del i planeringen av det civila försvaret är personalplanering. Enskilda aktörer, bland andra myndigheter, organisationer och elnätsbolag, har ansvar för att bedöma vilka personalbehov deras respektive krigsorganisationer har.

Vilka företag som får krigsplacera personal beror på relationen till ”det allmänna”, det vill säga stat, kommun eller region. Vid frågor om krigsplacering ska företag som bedriver elproduktion, eldistribution och elhandel vända sig till Svenska kraftnät för att kunna krigsplacera sin personal med stöd av anställningsavtal. Plikt- och prövningsverket har ansvar för register och kontroll i syfte att försäkra att ingen enskild person har mer än en krigsplacering. Om en person redan är krigsplacerad och ytterligare en aktör vill krigsplacera personen hos sig ska dialog ske parterna emellan för att ta reda på var personen gör bäst nytta för totalförsvaret.

⁹ Försvarsdepartementet. (2023). *En långsiktig hållbar personalförsörjning av det civila försvaret*. Dir. 2023:116.

¹⁰ Försvarsmakten. (2021). *Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021-2025*

2.1.1 Nuläge

Samhällets behov av el ökar och beror till stor del på energiomställningen som pågår för fullt. Det ställer stora krav på utvecklingen av det svenska kraftsystemet. Elförsörjningen har det senaste decennierna automatiserats i hög grad och styrning samt övervakning av produktion och distribution har centraliserats. Utöver tekniska utmaningar finns stora utmaningar inom personal- och kompetensförsörjning. Energiföretagen belyser att det finns stora rekryteringsbehov inom hela energiförsörjningen under kommande år.¹¹ Energimyndigheten har på detta tema ett pågående regeringsuppdrag att samordna kompetensförsörjningen för elektrifieringen.¹²

Cirka 21 000 personer arbetar inom elförsörjningen med generering, överföring och distribution av elkraft.¹³ De senaste decennierna har utvecklingen inom elförsörjningen gått i samma riktning som samhället i övrigt med effektiviseringar, slimmade organisationer och ”just in time”-leveranser istället för lagerhållning. Många aktörer köper in tjänster från underleverantörer som i sin tur kan vara leverantör till flera totalförsvarsviktiga verksamheter, vilket innebär risk för överteckningar. Elförsörjningen har även ett stort inslag av utländska entreprenörer. Denna problematik redovisas mer utförligt i avsnitt 4.2.

Samtidigt som arbetet med energiomställningen behöver elförsörjningen också bidra i totalförsvarsplaneringen. Svenska kraftnät har med stöd i elberedskapslagen fattat beslut om att cirka 160 elföretag före utgången av september 2024 ska ha upprättat en beredskapsplan för hur de planerar att bedriva sin verksamhet i höjd beredskap.¹⁴ Planen ska bland annat innehålla uppgifter om hur verksamhetens behov av personal kan tillgodoses vid höjd beredskap.

2.1.2 Styrande regelverk

Företag och arbetsgivar- respektive arbetstagarorganisationer har en skyldighet att på begäran av den myndighet som regeringen bestämmer (totalförsvarsmyndighet) delta i totalförsvarsplaneringen. Det framgår av 1 § lag (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer, med flera, att delta i totalförsvarsplaneringen.

¹¹ Energiföretagen. (2022). *Kompetensförsörjning*. [Kompetensförsörjning - Energiföretagen Sverige \(energiforetagen.se\)](https://www.energiforetagen.se)

¹² Infrastrukturdokumentet. (2022). *Uppdrag att samordna kompetensförsörjningen för elektrifieringen*. (I2022/01665).

¹³ Statistiska centralbyrån. (2021). SNI kod 35.1 *Generering, överföring och distribution av elkraft*.

¹⁴ Svenska kraftnät (2023). Elberedskapsbeslut SB 2023/145.

Av 2 § samma lag framgår dessutom att företag har en omfattande skyldighet att delta i totalförsvarsplaneringen och är skyldiga att lämna upplysningar om verksamheten i alla sina delar som behövs i planeringsarbetet.

I 1 § förordning (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer med flera att delta i totalförsvarsplaneringen framgår vilka myndigheter som kan begära företags medverkan i enlighet med ovan nämnda lag. Svenska kraftnät är en av de myndigheter som anges i paragrafen.

Av lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt framgår bland annat vilka som omfattas av totalförsvarsplikt och vilka instanser som får göra framställningar om krigsplacering. Av 4 kap. 5 och 7 § förordning (1995:238) om totalförsvarsplikt följer att bland andra Affärsverket svenska kraftnät kan göra framställningar om krigsplacering.¹⁵

2.2 Totalförsvarsplikt

Totalförsvarsplikt gäller för varje svensk medborgare från början av det kalenderår när han eller hon fyller 16 år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller 70 år. Totalförsvarsplikten gäller också under motsvarande tid för var och en som utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige. Alla behövs och alla har en skyldighet att bidra i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter tillåter.¹⁶ Det finns tre typer av totalförsvarsplikt:

- > Värnplikt i Försvarsmakten.
- > Civilplikt inom verksamheter som regeringen beslutar om.
- > Allmän tjänsteplikt som innebär att man tjänstgör inom verksamheter som måste fungera även vid krigsfara och krig. Det kan betyda att man 1) fortsätter på sitt vanliga jobb eller fullföljer ett uppdrag, 2) tjänstgör enligt särskilt avtal som man kan ha genom medlemskap i en frivillig försvarsorganisation, eller 3) får i uppgift av Arbetsförmedlingen att utföra arbete som är särskilt viktigt för totalförsvaret.

2.2.1 Civilplikt

Civilplikten är den civila motsvarigheten till värnplikt och ska bidra till att säkerställa att viktiga delar av samhället fungerar vid höjd beredskap eller krig.

¹⁵ Svenska kraftnät. (2022). *Krigsplacering av medarbetare inom energisektorn*. [Krigsplacering av medarbetare inom energisektorn \(svk.se\)](#)

¹⁶ Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt

De verksamheter där civilplikt enligt lag får genomföras beskrivs i bilagan till förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. Civilplikten får inte omfatta annan verksamhet som är förenad med egentliga stridsuppgifter än ordnings- eller bevakningsuppgifter.

Civilplikt är ett av flera sätt att se till att personer med rätt kompetens tillförs viktiga samhällsfunktioner för att samhället ska fungera också vid höjd beredskap. Civilplikten binder till skillnad från den allmänna tjänsteplikten dessutom de enskilda till en viss tjänstgöring redan i fred.¹⁷

Civilplikt syftar till att fylla personalbehov i verksamheter som inte naturligt förekommer i fredstid eller verksamheter som drastiskt behöver utökas under höjd beredskap och där det inte anses rationellt eller lämpligt att säkerställa personalen med avtal eller genom frivilligavtal. Civilplikt är också ett sätt för staten att försäkra sig om att kritiska personella resurser för att säkra samhällsfunktionaliteten finns tillgängliga och går att förfoga över.

Civilplikt efter annan utredning

Vid sidan av den process för civilplikt som förlitar sig på omfattande system och rutiner för mönstring och grundutbildning finns ytterligare ett juridiskt instrument i form av ”annan utredning”. Enligt lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt, 3 kap. 4 § innebär detta att den som efter annan utredning än mönstring bedöms lämplig för civilplikt får av Plikt- och prövningsverket skrivas in för sådan tjänstgöring, dock inte för civilplikt som omfattar längre grundutbildning än 60 dagar.¹⁸

2.2.2 Återaktivering av civilplikten

I oktober 2023 fick Svenska kraftnät i uppdrag att analysera behov av civilplikt inom elförsörjningen (KN2023/04096). Regeringen gav också i december samma år Svenska kraftnät i uppdrag att förbereda för de åtgärder som identifieras inom ramen för det pågående uppdraget och som bedöms nödvändiga för att kunna skriva in individer som har tillräcklig kompetens för civilplikt inom elförsörjningsområdet.

I december 2023 fattade regeringen beslut om att aktivera civilplikt efter annan utredning inom elförsörjningsområdet och den kommunala räddningstjänsten. Möjligheter till inskrivning för civilplikt och därmed möjlighet att kalla till

¹⁷ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2024). *Civilplikt*. [Civilplikt \(msb.se\)](https://www.msb.se).

¹⁸ Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt. 3 kap. 4 §

repetitionsutbildning inom dessa två verksamhetsområden gäller från och med den 19 januari 2024.

3 Metod och underlag

I detta avsnitt beskrivs hur Svenska kraftnät genomfört uppdraget och vilka underlag som legat till grund för analys och bedömningar.

3.1 Tillvägagångssätt

Svenska kraftnät har inom ramen för uppdraget genomfört en nära samverkan med berörda aktörer. Sammanlagt har ett 50-tal samverkansmöten hållits med cirka 40 aktörer, inklusive myndigheter, aktörer inom elförsörjningen samt branschorganisationer. Utöver samverkan med aktörer har också referensmaterial och tidigare genomförda analyser¹⁹ och intervjuer använts som stöd för analys och bedömningar.

3.1.1 Samverkan med aktörer

Uppdraget har genomförts i nära samverkan med Plikt- och prövningsverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). I samverkan med dessa myndigheter har stort fokus legat på erfarenhetsåterföring från de förberedande åtgärder som MSB vidtagit för återaktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst.

Svenska kraftnät har även samverkat med och inhämtat synpunkter från Arbetsförmedlingen, Elsäkerhetsverket, Energimyndigheten, Försvarsmakten, Försäkringskassan, Post- och telestyrelsen (PTS) samt Strålsäkerhetsmyndigheten. Synpunkter har även inhämtats från Myndigheten för yrkeshögskolor och ett antal fackliga organisationer.

En nära samverkan har även bedrivits med ett brett urval av aktörer inom elförsörjningen, bland annat genom ett inom elförsörjningen redan existerande samverkansforum lett av Svenska kraftnät.

Övriga aktörer som deltagit i samverkan är branschorganisationerna Energiföretagen och Sveriges elkraftsentreprenörer.

¹⁹ MSB (2022). Ärendenummer 2021-08640-55. Svar på regeringsuppdrag Ju2021/02771. *Behov av personalförsörjningar inom bevakningsansvariga myndigheter och andra berörda aktörer vid en situation med höjd beredskap och ytterst krig.*

4 Uppdragsredovisning

I följande kapitel redovisas resultatet av den behovsanalys som genomförts för att bland annat identifiera lämpliga personalkategorier för civilplikt.

4.1 Tidigare erfarenheter av civilplikt inom elförsörjningen

Fram till 2008 utbildade Svenska kraftnät civilpliktiga inom elförsörjningen med befattningarna kraftledningsreparatör, ställverksreparatör och kraftverksoperatör.

I en granskningsrapport från Riksrevisionsverket publicerad 1999 anges att Svenska kraftnät i slutet av 1990-talet bedömde att behovet av civilpliktiga var 3 658 individer. Det årliga utbildningsbehovet uppskattades till 144 civilpliktiga.²⁰

Grundutbildningarna var cirka fem månader långa och förlagda i Åsbro (kraftledningsreparatör²¹), Jokkmokk och Porjus (ställverksreparatör och kraftverksoperatör²²). För samtliga utbildningar kunde de civilpliktiga bli inkallade till repetitionsutbildning om maximalt 14 dagar per år.²³ Svenska kraftnät bedrev utbildningen i Åsbro i egen regi medan utbildningarna i Jokkmokk/Porjus var utkontrakterade till Vattenfall Training Center.

Svenska kraftnät utbildade de civilpliktiga kraftledningsreparatörerna i egen regi. Efter avvecklingen av civilplikten avyttrades verksamheten till en privat aktör som bedriver gymnasieutbildningar, yrkeshögskoleutbildningar, arbetsmarknads- och branscutbildningar. Anläggningen har tillgång till utbildnings- och övningsområden för bland annat byggnation av luftledning för olika spänningsnivåer.

I Vattenfalls Training Centers anläggningar i Jokkmokk och Porjus utbildades ställverksreparatörer och kraftverksoperatörer. Där fanns unika labb- och övningsmöjligheter för kraftsystem och vattenkraft. När civilplikten avvecklades 2008 överlät Vattenfall Training Center succesivt utbildningsverksamheten till Jokkmokks kommun. Kommunen har vidareutvecklat och marknadsanpassat utbildningarna och nu utbildas det på

²⁰ Riksrevisionsverket (1999:6), *Civilpliktsutbildningen*.

²¹ Tidigare har Kraftledningsreparatör benämnts som Linjereparatör

²² Tidigare har Kraftverksoperatör benämnts som Driftbiträde.

²³ KBMFS 2005:1 föreskrifter om ändring i Krisberedskapsmyndighetens föreskrifter (2003:6) om utbildning och krigsplacering av totalförsvarspliktiga

flera utbildningsnivåer (gymnasie, yrkesvux, uppdragsutbildningar samt yrkeshögskola) inom elkraft och energi. Labbsalar och lokaler finns kvar och har i vissa fall kompletterats med modern utrustning.

Det finns idag 16 individer kvar som civilpliktiga inom elförsörjningen.

Som en del av uppdraget har intervjuer med tidigare civilpliktiga inom elförsörjningen genomförts, i syfte att kunna dra erfarenheter från tidigare civilpliktsutbildningar. En erfarenhet som återkom hos de intervjuade var att de genomförde civilplikt under en tid då försvaret rustades ned. Med återaktiveringen av civilplikt kommer dagens omvärldsläge, med en hotbild där väpnat angrepp inte är uteslutet att vara mer närvarande i utbildningen.

Samtliga av de intervjuade har lyft fram att civilpliktsutbildningen har gett dem lärdomar som de haft nytta av i sina yrkesliv. I diskussioner med företag inom elförsörjningen återkom bilden av att civilpliktsutbildningen fungerat som en ingång till elkraftbranschen. Grundutbildningen har av många setts som en yrkesutbildning och arbetsgivare har sett civilpliktiga som ett bra rekryteringsunderlag.

Civilplikt är inte tänkt att användas som ett verktyg för att tillgodose elkraftbranschens behov av arbetskraft i fredstid. Arbetsgivare och branschorganisationer har ett eget ansvar att tillgodose kompetensförsörjningen inom branschen, men en återaktivering av civilplikten, framför allt med mönstring och lång grundutbildning, skulle sannolikt ge positiva effekter för både arbetsgivare och individerna även i fredstid.

4.2 Analys av verksamhetsområdet för civilplikt

I regeringsuppdraget har Svenska kraftnät även fått i uppdrag att analysera huruvida det aktuella verksamhetsområdet täcker in nuvarande behov inom elförsörjningen. Enligt bilaga till förordningen om totalförsvarsplikt får civilplikt fullgöras inom verksamhetsområdet *drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet*.

Begreppet drift och underhåll kan tolkas väldigt brett. Det går till exempel att argumentera för att IT, transporter och grävarbeten är verksamheter nödvändiga för drift och underhåll av elsystemet. I det här sammanhanget avgränsar Svenska kraftnät verksamhetsområdet till direkt arbete med elanläggningar för produktion och överföring samt arbeten som möjliggör att hålla befintliga elanläggningar i drift. Aktörer som bygger nya elanläggningar, tillverkar komponenter eller tillhandahåller service- och underhållstjänster bedöms inte falla in under verksamhetsområdet.

Elsystemet är komplext. För att hela systemet ska fungera behöver ett stort antal aktörer och olika roller samverka med varandra. Dessa aktörer är bland andra elproducenter, nätägare, elanvändare, elleverantörer, elhandelsföretag, elbörsen, balansansvariga och systemansvarig. Det svenska kraftsystemet är både tekniskt men även marknadsmässigt sammankopplat med de nordiska länderna inom samma synkronområde²⁴, som i sin tur är sammankopplat med de kontinentaleuropeiska kraftsystemen.²⁵ En elproducent kan vara allt ifrån en privatperson som säljer överskottsel från en solcellsinstallation till stora bolag som Vattenfall, Uniper och Fortum. En utveckling som skett inom elproduktionsområdet sedan 70-talet är att elproducenterna gått från att köra sina kraftverk lokalt till att idag styra kraftverken från centrala driftcentraler.

Inom såväl nät- och elproduktionsföretag är det vanligt att många tjänster, både specialistkompetens och mer praktiska arbeten, köps in från externa aktörer. I princip alla nätföretag upphandlar entreprenörsfirmor för att bygga nytt och reinvestera i sitt elnät. Entreprenadfirmorna upphandlar i sin tur underentreprenörer till moment de inte utför själva. Vissa företag har sin förvaltningsverksamhet i form av underhåll och reparationsresurser helt eller delvis inom den egna organisationen, medan andra företag upphandlar allt sitt underhåll från externa aktörer. Komponenter och utrustning köps in från tillverkare som i många fall är multinationella företag med tillverkning i andra länder. Dessa bolag tillhandahåller i många fall även specialistrådgivning, service- och underhållsavtal. För att ge ett exempel på komplexiteten kan det för att genomföra en reparationsåtgärd i ett vattenkraftverk behövas resurser från både ägaren av vattenkraftverket, specialistkompetens från tillverkaren och resurser från en underhållsentreprenör som utför arbetet. Kompetenserna i exemplet kan finnas utomlands.

Elförsörjningens behov av kompetenser som tillhör andra branscher eller sektorer redovisas i avsnitt 4.4.

Sammanfattningsvis bedömer Svenska kraftnät att det i dagsläget inte föreligger något behov av att vidga eller begränsa verksamhetsområdet för elförsörjningen. Området, som det är definierat idag, bedöms täcka in de behov som är lämpliga för civilplikt.

²⁴ Ett område inom vilket elnäten är förbundna med varandra via växelströmsförbindelser. Sverige ingår i det nordiska synkronområdet och har växelströmsförbindelser med Finland, Norge och Danmark (Själland).

²⁵ Svenska kraftnät (2022). *Risk- och sårbarhetsanalys för år 2022*.

4.3 Personalbehov och personalkategorier

4.3.1 Prioriteringsgrunder

I urvalet av vilka personalbehov som Svenska kraftnät bedömer bör prioriteras för att tillgodoses med civilplikt har ett antal aspekter särskilt beaktats.

- > Åtgärdsområden nödvändiga för att höja och säkerställa elförsörjningens totalförsvarsförmåga.
- > Erfarenheter från Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina.
- > Åtgärder som kan få stor effekt kommande 2-5 år.
- > Genomförbarheten av skyndsamt aktivering av civilplikt inom elförsörjningen.
- > Beaktande av Försvarsberedningens arbete.

Åtgärdsområden nödvändiga för att höja och säkerställa elförsörjningens totalförsvarsförmåga

I Svenska kraftnäts Systemutvecklingsplan 2022-2031 redovisas ett antal områden där åtgärder bör genomföras för att stärka kraftsystemets totalförsvarsförmåga. Det gäller inom skydd och robusthet, reparationsberedskap, ö-drift, lednings- och samverkansförmåga och cybersäkerhet. Dessa åtgärder identifierades som en del i rapporten som ingick som underlaget inför proposition och beslut om den fortsatta inriktningen av det civila försvaret.²⁶

Erfarenheter från Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina

Inför vintern 2022/2023 intensifierade Ryssland sina attacker mot civil infrastruktur i Ukraina. Genom att slå ut el- och värmeförsörjning påverkas många andra samhällsviktiga verksamheter, en taktik Ryssland använder i syfte att försvåra tillståndet för civila i landet och därigenom minska Ukrainas motståndskraft.

Enligt en rapport från UNDP 2023²⁷ uppger ukrainska myndigheter att mer än 1500 missiler och drönare tillsammans med beskjutning och granater träffat mål inom energiinfrastruktur under perioden oktober 2022 till mars 2023, varav uppskattningsvis 100 missiler träffat stora anläggningar viktiga för

²⁶ Regeringsbeslut (Ju2019/02477/SSK). Uppdrag till bevakningsansvariga myndigheter att inkomma med underlag för den fortsatta inriktningen av det civila försvaret.

²⁷ United Nations Development Programme (UNDP). 2023. *Towards a green transition of the energy sector in Ukraine*. [Towards a Green Transition of the Energy Sector in Ukraine | United Nations Development Programme \(undp.org\)](https://www.undp.org/publications/towards-a-green-transition-of-the-energy-sector-in-ukraine)

energiförsörjningen. I slutet av april 2023 hade alla Ukrainas vattenkraftverk och kraftvärmeverk på något sätt, i större eller mindre omfattning, åsamkats skada av militära aktioner från marken eller genom luftangrepp. Ukrainas totala kapacitet för elproduktion hade i april 2023 halverats jämfört med före 24 februari 2022.

Under samma tidsperiod hade nästan alla kritiska högspänningsanläggningar i transmissionsnätet blivit attackerade. Av 94 transformator- och kopplingsstationer i transmissionsnätet hade 42 skadats i en sådan omfattning att reparationsåtgärder var nödvändiga. Av dessa 42 hade hälften träffats vid fler än ett tillfälle. Efter vintern hade 29 av de 42 stationerna återställts till full kapacitet medan 13 stationer fortfarande bara delvis var återställda och endast fick användas i drift med restriktioner. Även distributionsnätet har varit utsatt. På 150-, 110- och 35 kV-nivå skadades under vintern 37 stationer i olika attacker.²⁸

Åtgärder som kan få stor effekt kommande 2-5 år

Svenska kraftnät har valt att fokusera på de åtgärder som bedöms kunna få störst effekt på kort sikt innan mer långsiktiga åtgärder för personalförsörjning kommit på plats. Utredningen om personalförsörjningen för det civila försvaret²⁹ ska, med utgångspunkt i bestämmelserna om allmän tjänsteplikt och civilplikt, föreslå en personalförsörjning av det civila försvaret som är anpassad efter dagens samhälle och de behov som finns inom det civila försvaret.

Genomförbarheten till skyndsamt aktivering av civilplikt inom elförsörjningen
Aktiveringen av civilplikt efter annan utredning förutsätter att åtgärder kommer på plats skyndsamt. En av förutsättningarna för det skyndsamma förfarandet är att använda existerande utbildningsinfrastruktur. Uppbyggnad av ny utbildningsinfrastruktur och grundutbildningar inom just elförsörjningsområdet är tidskrävande, kräver långsiktig planering och är förenat med stora investeringskostnader.

²⁸ United Nations Development Programme (UNDP). 2023. *Towards a green transition of the energy sector in Ukraine*. [Towards a Green Transition of the Energy Sector in Ukraine | United Nations Development Programme \(undp.org\)](#)

²⁹ Försvarsdepartementet. (2023). *En långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret*. Dir. 2023:116.

Beaktande av försvarsberedningens arbete

Försvarsberedningen belyser i delrapporten *Kraftsamling*³⁰ att det inom elförsörjningen behöver finnas en reparationsberedskap för att minimera konsekvenser och snabbt återställa försörjningen. Rapporten belyser även de erfarenheter från kriget i Ukraina som visar att sådan beredskap och kompetens är central för att återställa elsystemets funktion efter ett angrepp.

Samtidigt konstaterar beredningen att det för elsystemets funktionalitet är av stor vikt att upprätthålla planerbar energiproduktion, det vill säga vattenkraft och kärnkraft, även vid höjd beredskap och krig.

Försvarsberedningen anser vidare att det finns behov av att minska elnätets sårbarhet, exempelvis genom att förstärka kapaciteten för ökad redundans och se över förutsättningarna för lokal produktion och distribution av el. Vid elbrist behöver det finnas en planering för vilka verksamheter som ska prioriteras och hur en eventuell elransonering ska gå till.

4.3.2 Identifierade personalbehov

Utifrån de aspekter som Svenska kraftnät främst beaktat har följande personalbehov identifierats vara av särskild betydelse för att öka elförsörjningens förmåga och motståndskraft:

Civilpliktiga för reparationsberedskap för ledningar och stationer

Erfarenheter från Ukraina lyfter fram att en av landets framgångsfaktorer har varit landets effektiva och kontinuerliga reparationsarbete. Ukraina har haft en god förmåga att laga skadad infrastruktur. Kompetens för byggnation, underhåll och reparationsberedskap har funnits inom organisationen (Ukrenergo), vilket ytterligare understryks som en framgångsfaktor.³¹ Försvarsberedningen lyfter även i sin delrapport³² att reparationsberedskap är nödvändigt för att minimera konsekvenser och snabbt återställa försörjningen.

Reparationsberedskapen inom elförsörjningen i Sverige idag bygger på aktörernas egna förmågor samt förstärkning genom Svenska kraftnäts insatsstyrka. De egna förmågorna att reparera skiljer sig åt mellan aktörerna och är beroende av strategiska val så som anställd eller avtalad underhållspersonal. Huvudfokus för insatsstyrkan är luftledning på

³⁰ Försvarsdepartementet. (2023). *Kraftsamling – inriktning av totalförsvaret och utformning av det civila försvaret* (DS2023:34).

³¹ MSB. (2023). *Erfarenheter från Ukraina – Initiala lärdomar för det civila försvaret*.

³² Försvarsdepartementet. (2023). *Kraftsamling – inriktning av totalförsvaret och utformning av det civila försvaret* (DS2023:34).

regionnätetsnivå. Insatsstyrkan är idag dimensionerad och avtalad endast för framtida störningar.

En god reparationsberedskap kräver en rad olika kompetenser för att tillgodose behoven att återställa elförsörjningen. Reparationsberedskapen utgörs av bland andra montörer, tekniker, projektörer och arbetsledning till ovanstående. Svenska kraftnät avser att samverka med branschen och Elbranschens Riktlinjer (EBR) för att så långt det går harmonisera civilpliktsbefattningar med befintlig nomenklatur.

I kombination med avtal som säkrar tillgången till den befintliga insatsstyrkan under höjd beredskap ser Svenska kraftnät att civilplikt kommer att vara ett viktigt verktyg för att säkerställa en god reparationsberedskap. Det önskade läget är att ha en omfattande reparationsberedskap fördelat i arbetslag som ska kunna reparera ledningar och stationer i både lokal-, region- och transmissionsnät. Hur den geografiska indelningen ska se ut kommer att utredas inom ramen för det regeringsuppdrag som syftar till att påbörja förberedelser för civilplikten inom elförsörjningen (genom beslut Fö 2023/01488). Geografiska indelningar behöver dels koordineras med elförsörjningens aktörer och hur Svenska kraftnät ska prioritera, leda och samordna elförsörjningens resurser vid höjd beredskap.

En av åtgärderna som identifierats för Svenska kraftnäts fortsatta arbete med civilplikt är att utreda exakta befattningar och kartlägga utbildningsbehoven inom respektive befattning. Detta behöver även harmoniseras med vilken grundkunskap som lämpliga individer kan tänkas ha. Detta beskrivs närmare i avsnitt 4.5.1 och 4.6.

Reparationsberedskapen delas tillsvidare upp i personalkategorierna ledningsreparatörer och stationsreparatörer. Tidigare civilpliktiga kraftledningsreparatörer utbildades till största del på luftledningar. Efter stormen Gudrun som drabbade södra Sverige 2005 följde omfattande upprustning av elnätet på lokalnätetsnivå. Många luftledningar byggdes om till isolerade ledningar och tusentals mil luftledningar ersattes av kabel. Därför kommer kategorin ledningsreparatör att omfatta både kabel- och luftledningsreparatörer.

Telekommunikation är ett annat område vars betydelse ökat de senaste decennierna, och infrastruktur för elförsörjning respektive elektronisk kommunikation är ofta beroende av varandra. Aktiv utrustning för elektronisk kommunikation kräver strömförsörjning, och elektronisk kommunikation krävs för övervakning och styrning av delar av elinfrastrukturen. Kategorin stationsreparatörer omfattar därför även reparatörer inom fibernät.

Svenska kraftnät bedömer att utbildningar i de delar där civilpliktiga tidigare utbildats kan, med viss vidareutveckling, återupptas på tämligen kort sikt. Det är därför en åtgärd som får betydande effekt på 2-5 år sikt. Svenska kraftnät bedömer även att utbildningar för fiber- och kabelreparation kan startas upp på förhållandevis kort sikt.

Civilpliktiga för bemanning av vattenkraftstationer

Vattenkraften har under de senaste decennierna automatiserats i hög grad och gått ifrån att bemannas lokalt till att idag fjärrövervakas från centrala driftcentraler. Denna utveckling har lett till ett kraftigt minskat behov av bemanning i kraftstationerna. En aktör berättar att för 50 år sedan hade vattenkraftverken ungefär tio gånger så hög personaltäthet jämfört med idag. I praktiken kan det innebära att några enstaka produktionstekniker har ansvar för flera vattenvattenkraftstationer. Dessa anläggningar kan således betraktas som fredsrationaliserade: uppstår det störningar i kommunikationen och anläggningarna måste bemannas saknas det idag nödvändig personal och svåra prioriteringar kommer därför att behöva göras.³³

Svenska kraftnät bedömer att det med civilplikt skulle gå att tillgodose ett behov av lokal bemanning av vattenkraftstationer vid höjd beredskap. Det är nödvändigt för att, precis som Försvarsberedningen belyser, upprätthålla den planerbara energiproduktionen under höjd beredskap och krig.

Olika företag inom vattenkraften använder olika benämningar på den personal som bemannar vattenkraftstationer. Genom fortsatt samverkan med branschen kommer mer specifika civilpliktsbefattningar arbetas fram. Tillsvdare benämns personalkategorin vattenkrafttekniker.

Civilpliktiga tekniker som vid höjd beredskap bemannar vattenkraftstationer ska kunna utföra enklare, men kritiska, arbetsuppgifter för vattenkraftstationens, inklusive tillhörande dammanläggnings, mest väsentliga delar. De ska kunna ta instruktioner och arbetsledning över radiokommunikation om så behövs.

Fortsatt arbete med specifika befattningar

I Svenska kraftnäts uppdrag som syftar till att förbereda för civilplikten inom elförsörjningen (genom beslut Fö 2023/01488) kommer personalkategorierna behöva brytas ner ytterligare. De slutliga befattningarna, hur de ska benämnas

³³ Försvarsdepartementet. (2023). *Kraftsamling – inriktning av totalförsvaret och utformning av det civila försvaret* (DS2023:34).

och mer detaljerade befattningsbeskrivningar behöver sedan ingå i för området gällande föreskrifter. Därefter kommer utbildningsplaner för respektive befattning att bestämmas.

4.3.3 Totala behovet av personalförstärkningar under höjd beredskap

Behovsanalysen för civilplikt inom elförsörjningen har utgått från gällande regelverk på området³⁴, anvisningar för det civila försvaret³⁵, MSB:s och Försvarsmaktens gemensamma handlingsplan Handlingskraft³⁶, samt det på området relevanta typfall och hotbildsunderlag som tagits fram av Totalförsvarets forskningsinstitut.³⁷ I behovsutredningen har också erfarenheter från kriget i Ukraina vägts in, vilket redovisas närmare i avsnitt 4.3.1.

Som utgångspunkt tar Svenska kraftnät uppgiften att trygga totalförsvarets behov av elförsörjning, vilket förutsätter ett kraftsystem som på samtliga spänningsnivåer³⁸, funktioner och tjänster är rustat för att kunna motstå förhållanden som kan uppstå vid krigsfara eller krig.³⁹ Civilpliktsverktyget och regeringsuppdraget i sig, som förutsätter att identifiera individer som redan har en grundutbildning eller yrkeserfarenhet, har begränsningar i sig. Detta medför att det inte kommer tillgodose hela målbilden utan ska ses som en av flera pusselbitar i totalförsvarets personalförsörjning.

Svenska kraftnät har 2022 bedömt att det finns tillkommande personalbehov med minst 6 000 personer för att hantera det ökade behov av åtgärder som kan förväntas uppstå under höjd beredskap.⁴⁰ Svenska kraftnät har inom ramen för detta uppdrag inte genomfört en förnyad behovsanalys.

Verket bedömer att samhällets allt högre beroende av el, vilket leder till stora nyinvesteringar i kraftsystemet, samt utvecklingen av det säkerhetspolitiska läget medför att det saknas skäl att anta att behovet nu jämfört med 2022

³⁴ Lag (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer, med flera, att delta i totalförsvarsplaneringen.

³⁵ Anvisningar för det civila försvaret för försvarsbeslutsperioden 2021-2025 (Ju2020/04658)

³⁶ Försvarsmakten och MSB. (2021). *Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021-2025.*

³⁷ Totalförsvarets forskningsinstitut. (2018). *Typfall 4: Angrepp som omfattar landstigning och luftlandsättning mot viktiga områden i Sverige.*

³⁸ Svenska kraftnät. (2022). *Sveriges elnät. Lokal- region- och transmissionsnät*

³⁹ Svenska kraftnät. (2022). *Systemutvecklingsplan 2022-2031 – Vägen mot en dubblerad elanvändning.*

⁴⁰ MSB (2022). Ärendenummer 2021-08640-55. Svar på regeringsuppdrag Ju2021/02771. *Behov av personalförsörjningar inom bevakningsansvariga myndigheter och andra berörda aktörer vid en situation med höjd beredskap och ytterst krig.*

skulle ha minskat i numerärer. Det kan dock på grund av samhällsutvecklingen finnas ett behov av att inför ett eventuellt återinförande av civilplikt med mönstring göra en förnyad bedömning. Sannolikt ökar behovet än mer på några års sikt. Det kan tilläggas att hela detta behov av personalförstärkningar inte nödvändigtvis bör tillgodoses genom civilplikt.

4.3.4 Bedömning av antalet individer för civilplikt med annan utredning

Personalbehovet som är lämpligt att tillgodose genom civilplikt efter annan utredning är endast en del av det totala personalbehovet inom elförsörjningen under höjd beredskap. Den skyndsamma aktiveringen av civilplikt kan ses som ett verktyg för att till viss del fylla gapet i personalbehovet hos totalförsvaret som uppstått de senaste 15 åren då inga civilpliktiga utbildats.

Genom skyndsamt aktivering av civilplikt inom elförsörjningen bedömer Svenska kraftnät att cirka 1 000 personer kan skrivas in som civilpliktiga och tillföras relevanta krigsorganisationer. Dessa 1 000 personer utgör en viktig första förstärkning av den personella förmågan och motsvarar en knapp femtedel av det uppskattade totala behovet av personalförstärkningar inom elförsörjningen vid höjd beredskap. De första utbildningarna av civilpliktiga beräknas kunna påbörjas under 2025. En uppskattning över antalet individer som kan skrivas in och utbildas per år redovisas i avsnitt 6.1.

Sett till numerärer är reparationsberedskap det område där Svenska kraftnät ser det största behovet av personalförstärkning. Uppskattningsvis kommer 80 procent av de individer som Svenska kraftnät avser att skriva in med civilplikt efter annan utredning att delta i en utökad reparationsberedskap.

På sikt bedömer Svenska kraftnät att det finns ett behov att återaktivera civilplikt med mönstring och lång grundutbildning inom elförsörjningen för att säkerställa de ökade behoven under höjd beredskap.

4.4 Behov som inte lämpligen kan tillgodoses

Det finns inom elförsörjningen personalbehov under höjd beredskap och krig som inte bör eller kan tillgodoses inom ramen för den nu aktiverade civilplikten.

Svenska kraftnäts utredning visar att specialistroller inom kraftsystem och IT kräver en mer omfattande och ständigt aktuell utbildning än vad som är möjligt att åstadkomma inom ramen för det nu gällande regelverket för civilplikt. Det gäller uppgifter inom komplexa miljöer så som driftcentraler och kärnkraftverk, vilket kräver särskilda behörigheter och tillstånd. Det medför att den typen av verksamhet får svårt att ta emot personalförstärkningar genom

civilplikt. Följande är exempel på personalbehov inom det aktuella verksamhetsområdet där civilplikt efter annan utredning därför bedömts som olämpligt:

- > IT/OT-kompetens
- > Kraftsystemspecialister
- > Driftcentraloperatörer
- > Personal vid kärntekniska anläggningar

Svenska kraftnät konstaterar vidare att det finns behov som inte är unika för elförsörjningen. Många behov återfinns även inom andra verksamhetsområden och sektorer. Dessa icke-unika behov har Svenska kraftnät lyft till utredningen om en långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret⁴¹. Svenska kraftnät har även i remiss med anledning av Försvarsberedningens delrapport Kraftsamling⁴² ställt sig positivt till återetablering av en organisation liknande driftvärnet. Följande är exempel på personalbehov som spänner över flera verksamhetsområden och sektorer:

- > Röjning efter angrepp
- > Röjning av minor och oexploderad ammunition
- > Gräv- och markarbeten
- > Transport av bränsle
- > Bevakning och skydd

Särskilt om ledning av ö-drift

I ett scenario där det inte finns tillgång till ett sammanhållet transmissionsnät skulle elförsörjningen till viss del kunna upprätthållas genom ö-drift. Detta belyses även av Försvarsberedningen⁴³ som en åtgärd för att minska elnätets sårbarhet och förstärka kapaciteten för ökad redundans. Svenska kraftnät arbetar idag tillsammans med elförsörjningens aktörer för att stärka landets ö-

⁴¹ Försvarsdepartementet. (2023). *En långsiktigt hållbar personalförsörjning av det civila försvaret*. Dir. 2023:116.

⁴² Försvarsdepartementet. (2023). *Kraftsamling – inriktning av totalförsvaret och utformning av det civila försvaret* (DS2023:34).

⁴³ Försvarsdepartementet. (2023). *Kraftsamling – inriktning av totalförsvaret och utformning av det civila försvaret* (DS2023:34).

driftsförmåga. Det finns ett antal ö-driftsområden vilka idag har en varierande grad av förmågor.

Ö-driftsledning består av flera funktioner som kan tilldelas en eller flera individer beroende på organisatoriska förutsättningar och ö-driftens storlek. Kompetens inom krisledning, kommunikation, elproduktion, elkraft och reglerteknik är viktigt i ö-driftledningen.

Svenska kraftnät har, inom ramen för uppdraget att fortsätta åtgärder för återupptagande av civilplikten, utrett vidare om det med civilplikt går att säkerställa tillgången till uthållig ö-driftsledning i prioriterade ö-driftsområden.

Svenska kraftnät har efter samverkan med elförsörjningens aktörer och andra myndigheter kommit fram till att civilplikt inte är ett lämpligt verktyg för ö-driftsledning och undersöker alternativa lösningar för att säkerställa utbildning och personal för ö-drift, genom till exempel åtgärder inom ramen för elberedskapsanslaget.

4.5 Identifiering, utredning, inskrivning och krigsplacering

I detta avsnitt redovisas processen för att kunna skriva in individer med civilplikt efter annan utredning, från identifiering av individer till krigsplacering, samt en analys av förutsättningar och utmaningar för Svenska kraftnät i denna process.

Figur: Övergripande processbild för identifiering, utredning, inskrivning och krigsplacering

4.5.1 Förutsättningar för genomförande av civilplikt inom elförsörjning

Baserat på den behovsanalys som gjorts inom ramen för uppdraget bedömer Svenska kraftnät att det finns skillnader i förutsättningar för ett införande av civilplikt inom elförsörjningen jämfört med den kommunala räddningstjänsten. Dessa skillnader har identifierats i den erfarenhetsåterföring och samverkan med MSB som genomförts inom ramen för uppdraget och bedöms värda att belysa.

Utbildning inom elförsörjningen utförs av olika aktörer inom en rad olika kategorier. Dessa utbildningar är inte standardiserad i samma utsträckning som räddningstjänstutbildningen. Svenska kraftnät bedriver inte utbildning i egen regi, till skillnad mot MSB som har en stor utbildningsverksamhet. Detta innebär att Svenska kraftnät inte har personuppgiftsregister över personer som genomgått relevanta utbildningar.⁴⁴ De register som med personuppgifter som är basen för identifiering av individer är väldigt spridda mellan privata och offentliga aktörer.

Att utbildningarna är spridda mellan olika aktörer innebär en utmaning i att identifiera utbildningsbehov innan individerna och dess kunskapsgrund har identifierats. En förutsättning för genomförande är därför att Svenska kraftnät enligt gällande lagstiftning får inhämta personuppgifter från aktörer som besitter relevanta personuppgiftsregister, och att de i sin tur får utlämna dessa till Svenska kraftnät. De rättsliga grunderna för denna typ av inhämtning utvecklas närmare i avsnitt 4.5.3. Det medför också att detaljer om utbildningsinsatser inte kan redovisas i föreliggande regeringsuppdrag utan behöver utredas närmare.

Slutligen är kompetensbehovet inom elförsörjningen stort redan idag. Energimyndigheten beskriver detta i en rapport från oktober 2023 som en akut utmaning.⁴⁵ Rapporten indikerar att rekryteringar till största del sker inom branschen med ett begränsat inflöde av ny kompetens. Det årliga tillskottet av nyutbildade är begränsat och det finns dessutom en högst begränsad arbetskraftsreserv med gymnasial utbildning för arbetsgivare att hämta kompetens ifrån. För införandet av civilplikt inom elförsörjningen innebär detta att ”rekryteringsgrunden” för att identifiera individer är snäv. Detta diskuteras närmare i följande avsnitt.

4.5.2 Identifiering av individer

För att utreda vilka individer som genomgått relevanta utbildningar inom elförsörjningen och därmed kan vara föremål för annan utredning behöver Svenska kraftnät inhämta uppgifter från andra aktörer, till exempel gymnasieskolor, yrkeshögskolor, yrkesvux, högskolor och universitet, samt från aktörer som tillhandahåller bransch- och uppdragsutbildningar.

Svenska kraftnät har inom ramen för uppdraget undersökt vilka aktörer som kan tänkas ha relevant information och personuppgiftsregister. Bland annat

⁴⁴ Med undantag för personal som ingår i den fredstida reparationsberedskapen, även kallad insatsstyrkan.

⁴⁵ Energimyndigheten. (2023). *Kompetensförsörjning för elektrifiering – kartläggning och analys*.

behandlar Elsäkerhetsverket och Myndigheten för yrkeshögskolan personuppgifter som bedömts vara relevanta.

Det är i nuläget svårt att bedöma hur många personer med lämplig grundutbildning som kan vara föremål för annan utredning. Svenska kraftnät har gjort en grov uppskattning att cirka 10 000 personer kan behöva utredas i någon grad för att det ska vara möjligt att skriva in och krigsplacera 1 000 individer som civilpliktiga.

Först när individer och deras tidigare utbildning och yrkeserfarenhet har identifierats kan dessa uppgifter utgöra grund för en utredning av individens förhållande i övrigt inför inskrivning och krigsplacering. Utifrån 3 kap. 4 § lag (1994:1809) om totalförsvarspplikt, behöver annan utredning genomföras av dessa individer innan dess inskrivning och krigsplacering sker.

En förutsättning för att genomföra och återaktivera civilplikt efter annan utredning inom elförsörjningen är att Svenska kraftnät får tillgång till relevanta register med personuppgifter om individer som genomgått relevanta utbildningar och därmed kan vara föremål för annan utredning. Svenska kraftnät har inom ramen för regeringsuppdraget gjort en bedömning av de rättsliga förutsättningarna för att inhämta sådana personuppgifter, vilken återfinns i avsnitt 4.5.3.

4.5.3 Sammanfattande diskussion om inhämtning, behandling och utlämning av personuppgifter⁴⁶

Inom ramen för uppdraget har Svenska kraftnät identifierat ett behov för myndigheten av att samla in personuppgifter om potentiellt aktuella individer från såväl andra myndigheter som privata aktörer. Detta för det övergripande ändamålet att *identifiera och möjliggöra inskrivning av individer för civilplikt* med relevant kompetens inom verksamhetsområdet drift och underhåll inom elproduktion och nätverksamhet. För att kunna utreda en individs förutsättningar att fullgöra civilplikt ska totalförsvarsppliktiga genomgå så kallad annan utredning, vid vilken individens personliga förhållanden utreds. Svenska kraftnäts avsedda insamling av personuppgifter syftar således till att identifiera individer som kan vara aktuella för annan utredning samt därpå följande inskrivning för civilplikt och krigsplacering.

Personuppgifterna avses att samlas in från andra personuppgiftsansvariga vilka i sin tur ursprungligen har samlat in uppgifterna för av dem fastställda

⁴⁶ Svenska kraftnät. (2024). Promemoria. *Rättslig bedömning för inhämtning och behandling av personuppgifter*. SvK2023/3372.

ändamål. Fråga har därför uppkommit om huruvida juridiskt stöd för Svenska kraftnäts tänkta insamling och behandling av personuppgifter redan finns i befintlig nationell lagstiftning, samt huruvida den så kallade finalitetsprincipen⁴⁷ innebär ett hinder för insamling och behandling för aktuellt ändamål.

Den personuppgiftsbehandling som Svenska kraftnät avser att utföra vid *civilplikt efter annan utredning* har stöd i den rättsliga grunden allmänt intresse och myndighetsutövning.⁴⁸ Denna rättsliga grund bygger på Svenska kraftnäts befogenhet att utföra annan utredning enligt totalförsvarsdatalagens bestämmelser.⁴⁹

I den mån det är absolut nödvändigt för Svenska kraftnät att behandla känsliga personuppgifter vid annan utredning, finns stöd även för sådan behandling i totalförsvarsdatalagen.

Sammantaget kan konstateras att Svenska kraftnät har stöd i befintlig lagstiftning för insamling och behandling av personuppgifter för ändamålet att genomföra annan utredning.

När det gäller vidarebehandling av redan insamlade personuppgifter uppkommer emellertid frågan om det är förenligt med dataskyddsförordningen för de personuppgiftsansvariga som Svenska kraftnät önskar samla in personuppgifterna från att lämna ut dessa till Svenska kraftnät. Eftersom dessa aktörer har samlat in personuppgifterna för av dem beslutade ändamål måste utlämnandet som sådant vara förenligt med finalitetsprincipen, innebärande att den behandling som Svenska kraftnät ska utföra inte får vara oförenlig med de ändamål för vilka uppgifterna ursprungligen samlades in. Denna princip kan frångås om behandling för det specifika ändamålet undantas ändamålsprincipen.

Att Svenska kraftnät har stöd för sin insamling och behandling av personuppgifterna för det avsedda ändamålet innebär med andra ord inte att insamlingen av uppgifterna är oproblematisk i praktiken. Detta då insamlingen kan hindras av att de parter som ursprungligen samlat in uppgifterna anser sig sakna stöd för utlämningen av dem.

⁴⁷ Principen innebär att personuppgifter endast får samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål. De får därefter inte behandlas för ändamål som är oförenliga med dem för vilka personuppgifterna ursprungligen samlades in, artikel 5.1 (b) dataskyddsförordningen. Det innebär att om en tilltänkt behandling av redan insamlade personuppgifter inte omfattas av de ursprungliga ändamålen måste det göras en bedömning av om ändamålet med den senare behandlingen är förenligt med de ursprungliga ändamålen eller inte.

⁴⁸ Artikel 6.1 (e) GDPR, 2 kap. 2 § dataskyddslagen,

⁴⁹ 2. Kap 1 § totalförsvarsdatalagen och 4 kap 5 § totalförsvarsförordningen.

Om utlämning av personuppgifter⁵⁰

Högsta förvaltningsdomstolen har i HFD 2021 ref. 10 redogjort för förhållandet mellan GDPR och OSL samt vilken prövning som den utlämnande myndigheten ska göra innan personuppgifter som innehas av myndigheten kan lämnas ut till en annan myndighet med stöd av OSL 6 kap. 5 §.

I enlighet med Högsta förvaltningsdomstolens resonemang i 2021 ref. 10 är en myndighet skyldig att på begäran av en annan myndighet lämna ut personuppgifter med stöd av 6 kap 5 § OSL⁵¹. Vid en sådan begäran ska den utlämnande myndigheten inte genomföra en finalitetsprövning utan endast pröva om utlämningen hindras av sekretess eller arbetets behöriga gång. I den mån sådana hinder inte finns är myndigheten skyldig att lämna ut de efterfrågade personuppgifterna.

Därmed finns stöd i befintlig lagstiftning för svenska myndigheter att på begäran av Svenska kraftnät lämna ut personuppgifter i syfte att Svenska kraftnät ska behandla uppgifterna för att uppfylla ändamålet.

4.5.4 Frivillighet som rekryteringsgrund för civilplikt

Ett alternativ tillvägagångssätt för att identifiera individer, än genom insamling från andra aktörers register, skulle kunna vara att Svenska kraftnät bygger upp ett eget register med individer med rätt utbildning och yrkeserfarenhet som på frivillig basis kan tänka sig att bidra till totalförsvaret. Efter att ha informerats om vad civilt försvar är och vilken roll individen förväntas fylla i det civila försvaret, samt vilka uppoffringar detta kan innebära, skulle individen själv få anmäla intresse för att bli civilpliktig och därigenom ge sitt samtycke att utredas för civilplikt. Ett sådant register får ur ett personuppgiftsperspektiv från grunden rätt ändamål.

Då försvarsviljan i Sverige är hög och anmälningarna till de frivilliga försvarsorganisationer och Hemvärnet på senare tid har ökat ser Svenska kraftnät detta som ett alternativ för att identifiera och utreda individer. Svenska kraftnät avser utreda denna möjlighet vidare inom ramen för det regeringsuppdrag som syftar till att påbörja förberedelser för civilplikten inom elförsörjningen (genom beslut Fö 2023/01488).

⁵⁰ Svenska kraftnät. (2024). Promemoria. *Utlämning av personuppgifter till Svenska kraftnät*. SvK2023/3372.

⁵¹ Offentlighets- och sekretesslag (2009:400).

4.5.5 Utförande av annan utredning inför inskrivning till civilplikt

En utgångspunkt för genomförande av annan utredning förutsätter att individen redan har en relevant utbildning eller yrkeserfarenhet för den befattning som vederbörande ska krigsplaceras i. Utöver denna kompetens behöver följande beaktas;

Individen är 65 år eller yngre vid tidpunkten för inskrivningen.

Även om 70 år utgör bortre gräns för civilplikt, bedömer Svenska kraftnät att det inte är samhällsekonomiskt motiverat att överskrida 65 år. Anledningen till att Svenska kraftnät gjort bedömningen av en högre ålder än MSB gjort för kommunal räddningstjänst är dels för att arbetsuppgifterna för vissa identifierade personalkategorier inte är lika fysiskt krävande som räddningstjänst, samt att medelåldern för de individer som anses bli föremål för annan utredning är hög.

Individen är disponibel samt arbetar inte inom det aktuella verksamhetsområdet.

Individen är inte redan krigsplacerad i annan verksamhet (vilket kontrolleras av Plikt- och provningsverket i samband med disponibilitetskontroll), och är inte heller anställd inom verksamhetsområdet.

Individen har de kropps krafter och det hälsotillstånd som krävs för uppgiften.

En utgångspunkt för utredningen är att individen har de kropps krafter och det hälsotillstånd som krävs för uppgiften. Inom reparationsberedskap krävs i vissa fall medicinsk kontroll eftersom klättring över 13 meter högst troligt blir aktuellt (AFS 2000:6). Detta krav blir styrande för befattning kopplat till reparationsberedskap av luftledning på hög höjd.

4.5.6 Inskrivning och krigsplacering av individer

Svenska kraftnät har i gällande regelverk mandat att utföra annan utredning än mönstring. Svenska kraftnät har här valt att avgränsa redovisningen till ett alternativ till bemanningsansvarig, nämligen att Svenska kraftnät är utförare. Anledningen till detta grundar sig i MSB:s slutredovisning *Aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst*⁵² och de ställningstaganden som Plikt- och provningsverket anfört under beredningen av uppdraget.

⁵² Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2023). *Aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst – Redovisning av genomförda åtgärder för att förbereda en aktivering.* [_msb-2023-00813-2-regeringsuppdrag-civilplikt--slutversion.pdf](#)

4.6 Behov av kompletterande utbildning

När det gäller den del av uppdraget som avser att identifiera *kompletterande utbildningsinsatser* och *behov av repetitionsutbildningar* för personer som redan innehar relevant kompetens inom aktuellt verksamhetsområde har Svenska kraftnäts utredning tydliggjort behov av fortsatt arbete.

I avsnitt 4.3.2 redovisas personalbehov inom elförsörjningen och lämpliga personalkategorier för civilplikt. I det fortsatta arbetet kommer mer specifika befattningar och befattningsbeskrivningar behöva tas fram. De individer som kan bli föremål för annan utredning har gått sin utbildning hos olika aktörer och utbildningarna är inte alltid standardiserade. Utbildningsbehoven kan inte specificeras innan individerna och dess kunskapsgrund har identifierats. Detaljer om utbildningsinsatser för de olika befattningarna kan därför inte redovisas i denna rapport. Kartläggning av individer och dess utbildningsbehov kommer att fortsätta utredas inom ramen för det uppföljande regeringsuppdrag Svenska kraftnät har fått på civilpliktsområdet.⁵³

Svenska kraftnät bedömer dock att det inom vissa personalkategorier kommer finnas behov av att tillföra nya moment i utbildningen för att kunna skrivas in som civilpliktig för en viss befattning. Ett exempel på detta är inom reparationsberedskap där individer med utbildning och kompetens inom lågspänning, till exempel elinstallationer i villor, kommer att behöva tillföras utbildning inom högspänning och elanläggningar för överföring och eldistribution.

Elektrikerförbundet har under beredning av uppdraget framhållit att det finns uppskattningsvis cirka 40 000 certifierade elektriker i Sverige. Antalet som går ut el-tekniskt gymnasium varje år är cirka 3 000 personer. Vidare certifieras ytterligare cirka 1 400 personer varje år. Denna yrkesgrupp bedömer Svenska kraftnät som viktig för det vidare arbetet med identifiering av individer och kompletterande utbildning.

Svenska kraftnäts uppskattning är att kompletterande utbildningsinsatser om cirka 20 dagar, uppdelade i två block om 10 dagar vardera, kommer att vara aktuellt. Därefter kommer individer efter ett antal år att bli kallade till repetitionsutbildning, vilket också kan innefatta övning, för att bibehålla relevanta kunskaper för sin civilpliktsbefattning. Frekvensen på repetitionsutbildningen är inte specificerad utan behöver utredas närmare.

⁵³ Regeringsbeslut Fö2023/0488.

De utbildningsvolymerna som ett genomförande av civilpliktsutbildning efter annan utredning kommer att innebära, bedöms kunna hanteras inom befintlig utbildningsinfrastruktur som finns att tillgå på marknaden. Men förändrade utbildningsvolymerna kan ändra på detta förhållande, till exempel vid ett eventuellt införande av civilplikt genom mönstring och grundutbildning.

Energiföretagen har under beredning av uppdraget framhållit att det på lång sikt behövs såväl riktade som breda och nationella insatser för att lösa de stora kompetensbehoven och säkra förutsättningarna för utbildning kopplat till såväl kompetensförsörjning som civilplikt. LO har under beredning av uppdraget framhållit att robusta förutsättningar för en välfungerande beredskap inom elförsörjningsområdet kräver att den grundläggande kompetensförsörjningen är god. LO befarar att dessa omständigheter, i kombination med det eftersatta underhållet av nät och anläggningar, riskerar att undergräva förutsättningarna för en fungerande civilplikt inom elförsörjningsområdet i händelse av kris eller krig.

Svenska kraftnät menar att den grundläggande kompetensförsörjningen för elförsörjningen faller utanför föreliggande regeringsuppdrag. Regeringen har gett Energimyndigheten i uppdrag att samordna en nationell kraftsamling kring kompetensförsörjning för elektrifieringen (I2022/01665). Myndigheten ska i uppdraget bland annat identifiera möjliga hinder och utmaningar för energisektorns och närliggande sektorers kompetensförsörjning samt föreslå åtgärder för att möta kort- och långsiktiga kompetensbehov. Uppdraget ska slutredovisas 1 december 2024.⁵⁴

4.7 Behov av författningsändringar och beslut

I december 2023 beslutade regeringen om aktivering av civilplikt (Fö2023/00553), och i förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt finns sedan 19 januari 2024 en skyldighet att fullgöra *repetitionsutbildning* med civilplikt.

Svenska kraftnäts uppfattning är att det i enlighet med gällande lagstiftning finns två utbildningsalternativ för att kunna skriva in civilpliktiga efter annan utredning. Dessa är ”kortare grundutbildning”, vilken inte får omfatta längre än 60 dagar⁵⁵, samt ”repetitionsutbildning” som totalförsvarspliktig är skyldig att fullgöra vid högst två tillfällen under samma kalenderår och med

⁵⁴ Infrastrukturdepartementet. (2022). *Uppdrag att samordna kompetensförsörjningen för elektrifieringen*. (I2022/01665).

⁵⁵ 3 kap. 4 § lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt

sammanlagt högst 34 dagar, om det inte finns särskilda skäl för något annat.⁵⁶ Kortare grundutbildning syftar till att säkerställa kompetens innan krigsplacering och genomförs innan individen krigsplaceras med civilplikt. Kortare grundutbildning kan till skillnad från repetitionsutbildning innehålla nya utbildningsmoment som den civilpliktige inte tillgodosetts genom sin tidigare utbildning. Repetitionsutbildning förutsätter att individen redan är inskriven och krigsplacerad och ska övas i sin krigsbefattning. Repetitionsutbildningar syftar till att repetera kunskaper som individen redan har sedan tidigare. Även repetitionsutbildning kan innehålla vissa nya moment men dessa bör ha en direkt koppling till tidigare utbildning, till exempel att nytt materiel tillkommit.

Svenska kraftnäts bedömer att regeringen, med den skrivning som finns i ovan angivet regeringsbeslut, inte återaktiverat civilplikt med kortare grundutbildning (som inte får överstiga 60 dagar), utan enbart återaktiverat civilplikt med repetitionsutbildning. Svenska kraftnäts bedömning är att detta, mot bakgrund av den utredning som redovisats i avsnitt 4.6 inte är tillräcklig för att effektivt kunna använda civilpliktsverktyget på kort sikt. Endast repetitionsutbildning kommer inte att ge elförsörjningen de resursförstärkningar som behövs eftersom förstärkningarna behöver komma från individer som har närliggande kompetenser. Genomförandet av civilplikt inom elförsörjningen bör därför inte begränsas till enbart civilplikt med repetitionsutbildning utan även möjlighet till kortare grundutbildning behöver tillkomma.

Svenska kraftnät bedömer att ett kompletterande regeringsbeslut behövs för att motsvarande skyldighet åläggas individer att fullgöra kortare grundutbildning vid civilplikt efter annan utredning. Svenska kraftnät bedömer dock att det inte behövs någon förordningsförändring för att kortare grundutbildning ska aktiveras.

MSB har i dagsläget meddelat tre verkställighetsföreskrifter om civilplikt:

- > MSBFS 2024:1 (om krigsplacering)
- > MSBFS 2024:2 (om repetitionsutbildning)
- > MSBFS 2024:3 (om ledighet och fritid)

MSB kommer att behöva revidera föreskrifterna med nödvändiga befattningar för elförsörjningsområdet. MSB avvaktar regeringens avgörande i frågan om civilplikt med grundutbildning kortare än 60 dagar.

⁵⁶ 4 kap. 5 § lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt

4.8 Om insatsstyrkan

4.8.1 Beskrivning nuläge

Svenska kraftnät har rätt att i händelse av en större störning i region- eller transmissionsnät från de ordinarie arbetsgivarna kalla in sådana personer som är övade och utbildade för arbetsuppgifter inom den så kallade insatsstyrkan för reparationsinsatser på elnätet. Detta regleras genom avtal mellan Svenska kraftnät och berörd aktör (arbetsgivaren).⁵⁷ Svenska kraftnät avgör efter samråd med berörd arbetsgivare om en större störning föreligger. Arbetsgivaren ska tillse att individen står till Svenska kraftnäts förfogande för avresa från hemorten inom 24 timmar. Ansvar för ersättning och arbetsmiljö med mera regleras i avtalet.

Insatsstyrkan är uppbyggd för att kunna bemanna de yrkeskategorier som behövs för att kunna reparera med det särskilda beredskapsmateriel som är införskaffat för att kunna stötta elnätsbolag vid en större störning. Bemanningen är bedömd efter förmågan att kunna genomföra detta från planering, transporter, byggnation och kommunikation.

Efter genomförd grundutbildning kallas deltagarna vart tredje år till repetitionsövningar för att upprätthålla och utveckla insatsstyrkans kompetens. Även att förbättra samverkan mellan olika yrkesgrupper, liksom i att testa och utveckla beredskapsmateriel. Beredskapsmaterialet är paketerat och förvarat på ett sådant sätt att leveranser ska kunna ske på ett effektivt sätt utan onödig fördröjning.

Frivilliga försvarsorganisationer

Svenska kraftnät har utöver insatsstyrkan avtal med Frivilliga Flygkåren (FFK), Frivilliga Radioorganisationen (FRO), Frivilliga Automobilkåren (FAK) och Bilkåren. Svenska kraftnät har genom dessa frivilligavtal tillgång till personer utbildade på bandvagnar, operatörer för reservkraftaggregat, piloter för flyguppdrag samt MOLOS⁵⁸-besättningar för sambandssystem.

Elnätsföretagens samverkan via Elsamverkan

Elnätsföretagen har, i branschorganisationen Energiföretagens regi, utvecklat en störningsberedskap för lokala och regionala störningar. Organisationen är uppdelad i sju samverkansområden, dessa områden är indelade efter

⁵⁷ Cirka 120 arbetsgivare har avtal med Svenska kraftnät för att anställda ska ingå i insatsstyrkan

⁵⁸ Mobilt lednings- och sambandssystem för kommunikation (MOLOS)

geografiska och meteorologiska förutsättningar. Inom Elsamverkan finns det möjlighet att samarbeta och avropa material och bemanning. Svenska kraftnät deltar med representanter i Elsamverkan.

4.8.2 Insatsstyrkans tillgång under höjd beredskap

Avtalen mellan Svenska kraftnät och arbetsgivarna för individerna i insatsstyrkan saknar uttryckliga skrivningar om höjd beredskap och krig. Det råder olika meningar bland arbetsgivarna vad som gäller vid höjd beredskap, vissa räknar med att individerna i insatsstyrkan blir ianspråktagna för insatsstyrkans uppgifter, andra inte. Svenska kraftnät kan således konstatera att det finns otydligheter i avtalen och att tillgången till individerna därför kan vara osäker.

Efter dialog med ett urval av de största arbetsgivarna för insatsstyrkan har Svenska kraftnät gjort bedömningen att en majoritet av individerna redan är, eller inom kort blir, krigsplacerade hos sina arbetsgivare. Det innebär att stora delar av insatsstyrkan är tagen i anspråk i höjd beredskap och då blir det upp till avtalsstolkningar att avgöra huruvida individen i insatsstyrkan ska lånas ut för krigsuppgift.

Arbetsgivare som inte har krigsplacerat sin personal än arbetar aktivt med sin totalförsvarsplanering och krigsorganisation. De förväntas därför inom kort att krigsplacera sin personal. I praktiken innebär det att den som är disponibel en månad kanske inte är disponibel månaden efter då krigsorganisationen hos en aktör har hunnit beslutats och krigsplaceringar hunnits registreras hos Plikt- och provningsverket. Att göra disponibilitetskontroller på individerna bedöms i dagsläget inte ge en rättvisande bild av individernas disponibilitet. Att en individ redan är krigsplacerad utesluter inte att samråd kan genomföras för att krigsplacera individen i en annan roll, om nyttan för totalförsvaret bedöms större i den organisationen.

Sammantaget kan det konstateras att det inte är helt tydligt huruvida insatsstyrkan är avtalsbunden till höjd beredskap. Individerna i insatsstyrkan kan genom sina anställningar, och i vissa fall krigsplaceringar, ha andra krigsuppgifter än i insatsstyrkan.

Svenska kraftnäts bedömning är att den förmåga som insatsstyrkan bidrar med är nödvändig för att trygga totalförsvarets behov av elförsörjning. Denna förmåga behöver därför knytas till höjd beredskap och krig.

I den dialog som förts med arbetsgivarna har olika alternativ diskuterats för att kunna säkerställa insatsstyrkans förmåga under höjd beredskap och krig. Det alternativ som bedömts mest lämpligt är att säkra denna förmåga genom avtal.

I de fall där avtal mellan parterna inte kan nå utesluter Svenska kraftnät inte att individerna i insatsstyrkan kan bli föremål för civilplikt efter annan utredning.

Arbete att via avtal knyta insatsstyrkan till höjd beredskap är en av åtgärderna som identifierats och kommer att bedrivas inom ramen för det regeringsuppdrag som syftar till att påbörja förbereda för civilplikten inom elförsörjningen (genom beslut Fö 2023/01488).

5 Konsekvenser

I detta avsnitt beskrivs vilka konsekvenser ett återinförande av civilplikt inom elförsörjningen kan komma att få för individen, andra myndigheter, annan samhällsviktig verksamhet och elförsörjningens aktörer. I avsnittet tas även kostnader för åtgärder som krävs för att genomföra civilplikt med annan utredning upp.

5.1 Konsekvenser för individen

För individen innebär civilplikt ett ingående ingrepp i individens fri- och rättigheter, vilket regleras genom lagen och förordningen om totalförsvarsplikt. Ingreppet har dock ansetts proportionerligt, sett till totalförsvarets behov av personalförsörjning.⁵⁹ Den process som innefattas i civilplikt efter annan utredning, vilket beskrivs närmare i avsnitt 4.5, medför konsekvenser för individen på olika plan.

Personuppgifter om individen kommer att behöva inhämtas, behandlas och delas. Den krigsplacering och inkallelse till utbildning som civilplikten medför genomförs oavsett individens personliga preferenser.⁶⁰ Det kommer sannolikt finnas individer som är högst motiverade, men även de som är mindre motiverade för uppgiften, vilket kan komma till uttryck på olika sätt. Utbildningen är också förenad med plikt under straffansvar och kan komma att innebära ett visst inkomstbortfall för individen, och en inskränkning i dess övriga livsomständigheter.⁶¹

⁵⁹ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2023). *Aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst – Redovisning av genomförda åtgärder för att förbereda en aktivering.* [-msb-2023-00813-2-regeringsuppdrag-civilplikt--slutversion.pdf](#)

⁶⁰ Plikt- och prövningsverket (2024). *Repetitionsutbildning.* [Repetitionsutbildning - Plikt- och prövningsverket \(pliktverket.se\)](#)

⁶¹ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2023). *Aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst – Redovisning av genomförda åtgärder för att förbereda en aktivering.* [-msb-2023-00813-2-regeringsuppdrag-civilplikt--slutversion.pdf](#)

Ytterst kan konsekvensen för individen bli att tvingas tjänstgöra och utföra sin krigsuppgift som civilpliktig under krig.

5.2 Konsekvenser för myndigheter

Närmast berörda myndigheter bedöms vara Totalförsvarets plikt- och provningsverk, MSB, Försäkringskassan och Elsäkerhetsverket. Konsekvenserna av ett införande av civilplikt inom elförsörjning bedöms för dessa myndigheter som små och kan hanteras inom myndigheternas ordinarie uppdrag.

5.2.1 Konsekvenser för Svenska kraftnät

För Svenska kraftnät innebär återaktiveringen av civilplikt inom elförsörjningen ett nytt uppdrag till myndigheten i form av bemannings- och utbildningsansvar. Liknande ansvar fanns hos Svenska kraftnät innan 2008. De personella resurserna för dåvarande civilplikt uppgick till cirka 15 årsarbetskrafter för utförandedelen (viss utbildning bedrevs i egen regi) och verksamhetsstöd som innefattade cirka fyra årsarbetskrafter. Varken utbildning eller nödvändiga systemstöd finns idag kvar hos Svenska kraftnät.

Det nya civilpliktsuppdraget beräknas kräva cirka sju årsarbetskrafter för det förberedande arbetet under 2024-2025 och ytterligare resurser för genomförandet under 2025-2028, vilket innefattar bland annat identifiering och utredning av individer. Svenska kraftnät kommer även att behöva ta höjd för ett eventuellt återinförande av civilplikt med mönstring och grundutbildning på sikt.

5.3 Konsekvenser för annan samhällsviktig verksamhet

Grundprincipen är att individer ska tjänstgöra där de gör störst nytta för totalförsvaret. Det kan innebära att vissa individer med särskild nyckelkompetens inte bör krigsplaceras med civilplikt inom det aktuella verksamhetsområdet utan istället kvarstå vid sin ordinarie arbetsplats under höjd beredskap. På samma sätt kan det också innebära att de bedöms göra bäst nytta inom den tänkta befattningen som civilpliktig inom elförsörjningen, särskilt om de bedöms ha en nyckelkompetens som är nödvändig för Sveriges elförsörjning. I de fall där en konkurrenssituation mellan samhällsviktiga

verksamheter uppstår måste en avvägning göras kring var individen gör störst nytta.⁶²

Givet detta kan det finnas en risk att ett antal berörda individer inte kan ianspråkta för civilplikt och det kan även innebära att det skapar vissa enskilda luckor hos berörda aktörer.

5.4 Konsekvenser för elförsörjningens aktörer

Civilpliktiga ska vara en förstärkning till aktörernas krigsorganisationer i höjd beredskap. Med detta sagt utesluter Svenska kraftnät inte att det i undantagsfall innebär att individer med vissa specialkompetenser genom civilplikt kommer omdisponeras till nya uppgifter i de fall det ger större totalförsvarsnytta.

För företagen kan civilplikt innebära ett personalbortfall då anställda kallas in till utbildning och tjänstgöring. Det behöver arbetsgivare ta höjd för. Dock måste inkallelse till utbildning ske med sex månaders framförhållning, vilket ger planeringsförutsättningar för att täcka upp för bortfallet det innebär.

Oavsett vilket verktyg som används för att ta insatsstyrkan i anspråk vid höjd beredskap innebär det att berörda individer inte kan inneha nyckelroller i sina respektive arbetsgivares krigsorganisationer då de vid höjd beredskap kan bli inkallade till insatsstyrkan.

En stor del av det aktuella verksamhetsområdet omfattas av säkerhetsskyddslagen (2018:585). Det innebär att individer som innehar civilpliktiga befattningar där de kan komma att delta i säkerhetskänslig verksamhet eller hantera säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eventuellt behöver placeras i säkerhetsklass. Svenska kraftnät föreslår att den verksamhetsutövare vars säkerhetskänsliga verksamhet förstärks av civilpliktiga ska utreda om de befattningarna ska placeras i säkerhetsklass och vid behov genomföra de säkerhetsskyddsåtgärder som där efter följer.

Svenska kraftnät ser en utmaning i hur reparationsberedskapen, först och främst på stationer, ska kunna rycka ut och reparera säkerhetskänslig verksamhet oavsett vem som bedriver den. Det är nödvändigt att säkerhetsskyddet upprätthålls och på förhand regleras med lämpliga personalsäkerhetsåtgärder. Inom elförsörjningen finns idag etablerade former för avtal och överenskommelser mellan aktörer som deltar i varandras

⁶² Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2023). *Aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst – Redovisning av genomförda åtgärder för att förbereda en aktivering*. s. 20. [_msb-2023-00813-2-regeringsuppdrag-civilplikt--slutversion.pdf](#)

⁶² Ibid

säkerhetskänsliga verksamheter och dessa kan eventuellt byggas på för att även omfatta civilpliktiga. Detta är något som kräver fortsatt utredning inom ramen för genomförandet.

5.5 Kostnadsberäkningar

Svenska kraftnät föreslår att finansieringen av kostnaderna för åtgärder som krävs för att genomföra civilplikt med annan utredning på kort sikt sker genom elberedskapsanslaget men inte genom elberedskapsavgiften. På kort sikt föreslår Svenska kraftnät således en särskild anslagspost för återinförandet av civilplikt.

Det finns en etablerad och väl fungerade ordning för hanteringen av elberedskapsanslaget. Inom elberedskapsuppdraget vidtas åtgärder som stärker elförsörjningens förmåga att hantera kris, höjd beredskap och krig. Bland dessa åtgärder finns förvaltningen av insatsstyrkan men också andra avtalsbaserade personförstärkningar till elförsörjningen. Om ett uppdrag för civilplikt skulle separeras från elberedskapsanslaget skulle det kunna försvåra synergier mellan de olika insatser som behövs för att säkerställa elförsörjningens personalförstärkning vid höjd beredskap. Många av de åtgärder som behöver vidtas, t.ex. inköp av utrustning, kan användas både för civilpliktiga och för personalförstärkningar som bygger på frivillighet eller avtal. Ett gemensamt anslag via elberedskapsanslaget skulle ge effektiv och samordnad användning av det totala anslagsmedlet.

Det är dock viktigt att finansieringslösningen för genomförande av civilplikt inte i negativ riktning påverkar de medel som inom elberedskapsanslaget finns tillgängliga för tillämpningen av elberedskapslagen och för de övriga åtgärder som behövs inom elförsörjningen för att stärka elförsörjningens förmåga att hantera kris och krig.

Av bland annat likabehandlingsskäl bör åtgärder för civilplikt inom elförsörjningen finansieras på samma sätt som för åtgärder för civilplikt för övriga sektorer. Civilplikten bör därför finansieras genom anslag som inte har sin underliggande finansiering via elberedskapsavgiften.

Hur finansieringen av personalförstärkning vid höjd beredskap är en fråga för uppdraget det pågående uppdraget i fråga om hur personalbehoven inom det civila försvaret kan tryggas. Svenska kraftnät bidrar med underlag till den utredningen. När det gäller det uppdraget att påbörja förberedelser för civilplikten inom elförsörjningen (beslut Fö 2023/01488), bedöms uppdraget under 2024 kunna genomföras inom ramen för det belopp om 45 mnkr för 2024 som inom elberedskapsanslaget får användas för förvaltningskostnader. Svenska kraftnät bedömer dock att anslagsdelen för förvaltningskostnader

kommer att behöva höjas från och med 2025. Eftersom det finns många utbildningsaktörer bedömer Svenska kraftnät att det är effektivt att i så hög utsträckning som möjligt köpa in utbildningarna. Därför räknar Svenska kraftnät inte med att självt anställa personal för att tillhandahålla utbildningar. Svenska kraftnäts uppdrag blir att vara beställare och att säkra kvaliteten i utbildningarna.

En förutsättning för att nödvändiga utbildningar ska kunna genomföras är att det finns leverantörsunderlag på marknaden som möjliggör konkurrensutsättning av dessa utbildningar.

Kostnadsberäkningarna baseras på förslaget att fram till utgången av 2028 skriva in och utbilda cirka 1 000 personer som civilpliktiga. Utbildnings- och ersättningskostnader till de civilpliktiga är baserade på uppskattningen om 20 dagars utbildning uppdelat i två block om 10 dagar.

I kostnadsberäkningarna har hänsyn tagits till behov av annan utredning inför inskrivning, vilket i tabellen är inkluderat i kostnaderna för Svenska kraftnät. Svenska kraftnät har inhämtat uppgifter från Plikt- och prövningsverket och Försäkringskassan för att sammanställa kostnadsberäkningarna för aktivering av civilplikt på redovisat sätt.

Försäkringskassan

Kostnader för Försäkringskassan är preliminära baserat på införande och handläggning. Då processer för avisering och fakturering inte är kartlagt har kostnader beräknats på det scenario som använts för MSB:s införande av civilplikt för kommunal räddningstjänst. Om det visar sig att Svenska kraftnät behöver ett eget system för avisering och fakturering kommer kostnaden bli betydligt högre och det kan bli svårt att få en sådan utveckling på plats i tid.

I uppskattning av kostnader har Försäkringskassan gjort följande antaganden. Hur många som skrivs in och krigsplaceras påverkar inte Försäkringskassans kostnader, bara hur många som faktiskt tjänstgör på ett sätt som ger rätt till dagpenning (t ex repetitionsutbildning). Alla som tjänstgör har normalt rätt till dagpenning. 20 tjänstgöringsdagar berättigar till dagpenning på grund av inkomstbortfall. Det finns ingen statistik över snittbelopp för SGI som ligger till grund för dagpenning. Eftersom den är kopplad till prisbasbeloppet är det också svårt att förutse. Försäkringskostnaden är beräknad utifrån maxbeloppet för 2024 på 1 413 kr. Ett genomsnitt bör vara lägre men många når maxbeloppet.

Näringsbidrag bör bli aktuellt vid längre repetitionsutbildningar. En grov uppskattning är att 15 procent av civilpliktiga är företagare och ansöker om näringsbidrag. Det finns ingen statistik över snittbelopp för näringsbidrag vid repetitionsutbildning. Försäkringskostnaden är beräknad utifrån maxbeloppet

49 000 kr per månad och tjänstgöring en hel månad. Genomsnittskostnaden bör vara lägre.

Plikt och prövningsverket

Plikt- och prövningsverket gör bedömningen att den tillkommande hantering som förslagen innebär kan hanteras inom det utökade anslag som myndigheten fått från och med 2024 i syfte att möjliggöra aktiveringen av civilplikt.⁶³ Resor för civilpliktiga är förordningsreglerade och Plikt- och prövningsverket har en schablonberäkning för resor till utbildning på 1 000 kronor per resa, tur och retur. Schablonen är beräknad på 2024 och per person och utbildningstillfälle.

Tabell: Kostnader för berörda aktörer (belopp angivna i tkr)

	2025	2026	2027	2028
Svenska kraftnät				
Kostnad för personal, myndighetsgemensamma kostnader	27 000	25 000	25 000	25 000
Kostnad för förmånskostnader för civilpliktiga	1 700	9 900	11 600	9 900
Kostnad för utbildning	2 700	16 200	18 900	16 200
Kostnad för skyddsutrustning	1 000	3 500	4 000	3 500
Totalförsvarets Plikt- och prövningsverk				
Kostnad för personal	500	3 500	3 500	3 500
Kostnad för systemutveckling och anpassning	500	100	100	100
Kostnad för resor för civilpliktiga	50	300	350	300
Försäkringskassan				
Kostnad för införande	100	0	0	0
Kostnad för handläggning	100	300	300	300
Total	33 650	58 800	63 750	58 800

⁶³ Prop. 2023/24:1 Utgiftsområde 6, s. 58, <https://www.regeringen.se/contentassets/e1afccd2ec7e42f6af3b651091df139c/utgiftsomrade-6-forsvar-och-samhallets-krisberedskap..pdf>

Kostnaderna för civilplikt finns inte inräknade i de förslag till finansiering för uppdragen enligt ramanslag 1:11 Elberedskap enligt Svenska kraftnäts budgetunderlag 2025-2027.⁶⁴

6 Åtgärder

Baserat på ambitionen att uppnå en förstärkning av elförsörjningen med cirka 1 000 civilpliktiga individer har ett antal åtgärder identifierats. Dessa redovisas i första avsnittet på övergripande nivå och i följande avsnitt nedbrutet på åtgärder för Svenska kraftnät och andra aktörer.

6.1 Tidsplan och övergripande åtgärder

Den tidslinje och de övergripande åtgärder som redovisas nedan utgår från ambitionen att påbörja utbildning av civilpliktiga under 2025.

Figur: Tidslinje med övergripande åtgärder.

Slutredovisning av behovsanalys av civilplikt inom elförsörjningen och identifierade åtgärder

Ett antal åtgärder har identifierats för det fortsatta arbetet med att förbereda och genomföra civilplikt inom elförsörjningen. Bland de främsta förberedande åtgärderna som tar vid efter slutredovisning av föreliggande uppdrag, kan nämnas vidare arbete med detaljering av personalbefattningar och utbildningsbehov samt interorganisatoriska förberedelser.

Finansiering säkerställd

För att tidsplanen ska kunna hållas behöver vissa åtgärder vidtas redan under 2024. Det rör exempelvis konkurrensutsättning av civilpliktsutbildningar. För detta behöver finansiering säkerställas skyndsamt. Finansiering för övriga åtgärder från 2025 och framåt behöver säkerställas.

⁶⁴ Svenska kraftnät. (2024/23). Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2025-2027.

Föreskrifter på plats

Föreskrifter som beskrivs i avsnitt 4.7 behöver vara på plats senast den 31 december 2024. Svenska kraftnät ansvarar för att lämna underlag om relevanta befattningsbeskrivningar inom elförsörjningen till MSB som i sin tur ansvarar för att uppdatera aktuella föreskrifter om civilplikt.

Identifiering, utredning, inskrivning och krigsplacering

Åtgärder kopplat till identifiering av individer kan påbörjas först när relevanta personuppgifter har inhämtats från berörda aktörer enligt vad som beskrivs i 4.5. Åtgärder för identifiering beräknas kunna inledas i december 2024. Därefter följer utredning av individerna.

Skulle individer identifieras på frivillig basis enligt vad som beskrivs i 4.5.4 bedöms detta arbete kunna inledas något tidigare. Första gruppen av individer beräknas vara inskrivna som civilpliktiga och krigsplacerade under första kvartalet 2025.

Inledande civilpliktsutbildning

Processerna för kortare grundutbildning och repetitionsutbildning skiljer sig åt. För kortare grundutbildning sker kallelse till utbildning innan inskrivning och krigsplacering. För repetitionsutbildning gäller att individen efter utredning och beslut om inskrivning och krigsplacering, får kallelse till repetitionsutbildning. Kallelse till utbildning behöver oavsett utbildningsform skickas ut till den totalförsvarspliktiga senast sex månader före utbildningens början.⁶⁵

Utbildning bedöms kunna påbörjas under fjärde kvartalet 2025. Vid utgången av 2025 bedöms cirka 50 personer ha genomgått den första utbildningen. Under 2026 bedöms ytterligare 300 kunna genomgå utbildning.

Tabell: Antaganden om antal inskrivna och utbildade 2024-2028 (totalen i parantes).

	2025	2026	2027	2028
Antal inskrivna	300(300)	300(600)	200(800)	200(1000)
Antal utbildade	50(50)	300(350)	350(700)	300(1000)

⁶⁵ Totalförsvarets rekryteringsmyndighets föreskrifter om totalförsvarsplikt (TRMFS 2017:1), 9 kap.

6.2 Åtgärder för Svenska kraftnät

Sedan Svenska kraftnät i oktober 2023 fick uppdraget att analysera behov av civilplikt inom elförsörjningen har ett intensivt arbete inletts att identifiera åtgärder. I december, genom regeringsbeslut Fö 2023/01488, uppdrogs även Svenska kraftnät att påbörja förberedelser för de åtgärder som identifieras inom ramen för det pågående regeringsuppdraget. Nedan listas åtgärder som redan vidtagits eller påbörjats.

- > Fortsatt utredning om personalbefattningar och utbildningsbehov.
- > Rättslig bedömning om inhämtning och behandling av personuppgifter i syfte att genomföra annan utredning.
- > Inlett dialog och samverkan med de aktörer som innehar register med individer som kan tänkas bli föremål för annan utredning.
- > Arbete med att knyta insatsstyrkan till höjd beredskap via avtal.
- > Inlett en dialog med aktörer inom elförsörjningen som berörs.
- > Organisationsförberedande arbete inom Svenska kraftnät.

6.3 Åtgärder för andra myndigheter

Regeringen och regeringskansliet

I enlighet med tidigare redovisat avsnitt 4.7 om behov av förordningsförändringar och beslut bedömer Svenska kraftnät att ett kompletterande regeringsbeslut är nödvändigt för att kortare grundutbildning vid civilplikt efter annan utredning ska vara tillämpbar.

Elsäkerhetsverket

Något som kommer att behöva beaktas vid framförallt utformningen av civilpliktsutbildningarna för utökad reparationsförmåga för ledningar och stationer är den reglering som finns inom elsäkerhetsområdet.

Elsäkerhetslagen, elsäkerhetsförordningen och föreskrifter från elsäkerhetsverket reglerar bland annat hur en starkströmsanläggning ska byggas och utformas och vem som får utföra elinstallationsarbeten. I dagsläget gäller samma reglering i fredstid som vid höjd beredskap, vilket bland annat innebär att det under höjd beredskap krävs enskilda dispenser för att frångå utförandekraven för starkströmsanläggningar samt att den som utför elinstallationsarbete på någon annans anläggning ska vara registrerad hos Elsäkerhetsverket. Svenska kraftnät föreslår att Elsäkerhetsverket får i uppdrag

att utreda behovet av och i så fall utformningen av eventuella undantag eller dispenser som är nödvändiga i händelse av höjd beredskap. Målsättningen med förslagen bör vara att finna en regleringsnivå som är praktiskt möjlig att tillämpa under höjd beredskap, samtidigt som både genomförandet av reparationerna och resultatet av arbetet tillhandahåller en acceptabel nivå av elsäkerhet.

6.4 Stöd till elförsörjningens aktörer

Det aktuella verksamhetsområdet inom elförsörjningen är inte dimensionerat för att fullt ut klara de krav som ställs under höjd beredskap och krig. Aktörernas organisationer är till stora delar dimensionerade för fredstid, vilket diskuteras i avsnitt 4.2. Det stöd som elförsörjningen, i form av tillförandet av civilpliktiga individer, behöver för att nå önskvärd förmåga under höjd beredskap och krig redovisas närmare i avsnitt 4.3.3.

Verksamhetsutövare inom elförsörjningen vars organisation kommer att förstärkas av civilpliktiga kommer att behöva föra en nära dialog och planering tillsammans med Svenska kraftnät. Från branschen har det uttryckts ett stort behov av gemensamma kommunikationsinsatser. Det finns idag redan upparbetade kommunikationsnätverk mellan Svenska kraftnät och branschen som avses nyttjas i detta syfte.

Inom ramen för denna uppdragsredovisning har hänsyn tagits till att förse de civilpliktiga med nödvändig personlig skyddsutrustning. Detta innefattar till exempel arbetskläder, skyddsskor, hjälm, fallskyddssele och stödlina för de som klättrar. Den personliga skyddsutrustningen bedöms kunna ombesörjas genom införskaffning med elberedskapsmedel. Detta är inkluderat i kostnadskalkylen.

Svenska kraftnät är systemansvarig myndighet, med uppgift att på ett affärsmässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem. Det omfattar ledningar för 400 kV och 220 kV med stationer och utlandsförbindelser. Svenska kraftnät utvecklar transmissionsnätet och elmarknaden för att möta samhällets behov av en säker, hållbar och ekonomisk elförsörjning. Därmed har Svenska kraftnät också en viktig roll i klimatpolitiken.

SVENSKA KRAFTNÄT
Box 1200
172 24 Sundbyberg
Sturegatan 1

Tel: 010-475 80 00
Fax: 010-475 89 50
www.svk.se

